

Regeling van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 14 april 2025, nr. OVO/51869912, houdende wijziging van de Subsidieregeling Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting in verband met bekendmaking van het generiek programma van eisen en enkele technische wijzigingen

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Gelet op de artikelen 4 en 5 van de Wet overige OCW-subsidies en de artikelen 1.3 en 2.1 van de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS,

Besluit:

ARTIKEL I

De Subsidieregeling Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting wordt als volgt gewijzigd:

A

Artikel 5, zevende lid, wordt als volgt gewijzigd:

1. In onderdeel j, wordt 'artikel 13, eerste lid, onderdelen b, c en d, artikel 14, eerste lid, onderdelen b, c en d' vervangen door 'artikel 13, eerste lid, onderdelen a, b, c, d en e, artikel 14, eerste lid, onderdelen a, b, c en d'.
2. In onderdeel k, wordt aan het slot 'of een verklaring anderszins waaruit blijkt dat de financiering voor het bouwproject door de gemeente is toegezegd' ingevoegd.

B

In artikel 6, vierde lid, vervalt 'en het Programma van Eisen nog niet geformuleerd is'.

C

In artikel 12, achtste lid, wordt 'bedoeld in het eerste, tweede en achtste lid, en voor zover van toepassing artikel 13, eerste lid, onderdelen b, c en d, artikel 14, eerste lid, onderdelen b, c en d' vervangen door 'bedoeld in het eerste, tweede en zesde lid, en voor zover van toepassing artikel 13, eerste lid, onderdelen a, b, c, d en e, artikel 14, eerste lid, onderdelen a, b, c en d'.

D

In artikel 14, eerste lid, onderdeel b, wordt 'de bouwprojecten worden aanbesteed' vervangen door 'het bouwproject wordt aanbesteed' en wordt 'welke tijdig op de website van DUS-I beschikbaar wordt gesteld' vervangen door 'als bedoeld in bijlage 1 bij deze regeling'.

E

Aan de regeling wordt een bijlage toegevoegd, die luidt:

Bijlage 1. Generiek programma van eisen

Deze bijlage behoort bij artikel 14, eerste lid, onderdeel b, van de Subsidieregeling Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting.

Bijlage 1. Generiek programma van eisen

Strategisch PvE Renovatie (IPOHV)

Versie 25 maart 2025

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Project	3
Doelen & uitgangspunten	3
Een betere school	3
Een functionele school	4
Een aantrekkelijke school	5
Een inclusieve school	6
Een gezonde school	8
Een duurzame school	9
Een adaptieve school	14
Een veilige school	16
Een digitale school	18
Een onderhoudsvriendelijke school	19
Woordenlijst	20

Inleiding

Strategisch PvE

Dit document is ontwikkeld vanuit het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting (OVO/49358107) en dient als template voor het vastleggen van strategische eisen en ambities bij renovatieprojecten in het primair en voortgezet onderwijs.

Doel van het strategisch PvE is om vanaf het begin sturing te geven aan de richting van het bouwproject vanuit de optiek van de bouwheer (opdrachtgever). Het legt de ambities, randvoorwaarden en functionele uitgangspunten vast en moet daarmee een helder toetsingskader vormen voor verdere besluitvorming. Daarnaast dient het als input voor het conceptontwerp, zodat ontwerpkeuzes van begin af aan aansluiten bij de strategische doelen van het project. Het strategisch PvE vormt de basis voor een meer gedetailleerd ruimtelijk PvE (met eisen aan ruimten) en een technisch PvE (met eisen aan bouwdelen en installaties). Hiervoor worden aparte templates ontwikkeld die nog ter beschikking worden gesteld.

Ambities

Vanuit het subsidieprogramma Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting wordt er in het PvE nadruk gelegd op de volgende onderwerpen:

- Energie (realiseren energieneutraal gebouw);
- Materiaalgebruik (gebruik biobased materialen);
- Natuurinclusiviteit (versterken lokale biodiversiteit);
- Binnenklimaat (Frisse scholen Klasse B voor lucht en temperatuur);
- Inclusiviteit (toegankelijk gebouw en ruimte voor individuele zorg, verzorging of ondersteuning);
- Adaptiviteit (gebouw kunnen aanpassen aan wijzigingen in leerlingenaantallen en/of het onderwijs- en huisvestingsconcept).

Verplichte eisen

Voor een aantal van de bovenstaande onderwerpen zijn vanuit het innovatieprogramma verplichte eisen geformuleerd. Deze eisen zijn in het toelichtingsveld gemarkeerd als 'verplichte eis'.

Voor alle andere eisen geldt dat ze de status 'ambitie/aanbeveling' hebben. Dat zijn specificaties die passen bij de doelstelling van de subsidieregeling en/of gebaseerd zijn op 'best practices' bij andere projecten.

Bij de lege velden is er sprake van projectspecifieke eisen of achtergrondinformatie. Deze kunnen per individueel project ingevuld worden.

Verwijzingen

In dit PvE wordt op diverse plekken verwezen naar externe normen (bijv. NEN-normen, PvE Frisse scholen). Daarbij moet worden uitgegaan van de meest recente versie en alle delen van de norm tenzij anders aangegeven.

Vragen/ondersteuning

Als er vragen zijn met betrekking tot de template of als er ondersteuning gewenst is, kan er contact opgenomen worden met Kenniscentrum Ruimte-OK (info@ipohv.nl).

Project

Projectinformatie	
Hoofdgebruiker(s)	[...]
Opdrachtgever(s)	[...]
Adres/locatie	[...]
Contactpersoon	[...]

Doelen & uitgangspunten

Een betere school

Omschrijving	
Algemene doelstelling voor de renovatie is het verbeteren van de huidige huisvestingssituatie en levensduurverlenging van het gebouw. Zie onderstaande voor een beschrijving van de huidige huisvestingssituatie en de bijbehorende randvoorwaarden.	REQ-37521

Een betere school /

Kenmerken huidig gebouw

Kenmerken bestaand gebouw		
Bouwjaar	[...] <i>Toelichting: Bouwjaar van het bestaande gebouw op basis van de gegevens in de Basisregistratie Adressen en Gebouwen.</i>	REQ-29930
Eigenaarschap	[...] <i>Toelichting: Korte toelichting over wie er juridisch eigenaar is van het gebouw en het perceel.</i>	REQ-37115
Bescherming/status	[...] <i>Toelichting: Aanduiding of er een bepaalde vorm van bescherming van toepassing is op het gebouw.</i>	REQ-29931
Eerdere renovaties	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van eventuele eerdere renovaties die van invloed kunnen zijn op het project (bijv. bepaalde bouwdeelen die net vervangen zijn).</i>	REQ-29932
Huidige conditiescore	= [...] <i>Toelichting: Aanduiding van de huidige conditie van het gebouw conform NEN 2767 (Condiëmeting van bouw- en installatiedelen). Specifieke condities per systeem/element kunnen in het technisch PvE aangegeven worden.</i>	REQ-29933
Huidig energielabel	= [...] <i>Toelichting: Beoordeling van de energieprestatie van het huidige gebouw conform NTA 8800 (Energieprestatie van gebouwen – Bepalingsmethode).</i>	REQ-36015
Op te lossen huisvestingsproblemen	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van huidige huisvestingsproblemen waarvoor het project een oplossing moet bieden (bijv. ruimtegebrek, slecht binnenklimaat, hoge exploitatielasten, gebreken die levensduur gebouw beperken).</i>	REQ-29934

Een betere school /

Kenmerken locatie

Randvoorwaarden bestemmingsplan		
Bouwhoogte	≤ [...] m <i>Toelichting: Randvoorwaarde ten aanzien van de bouwhoogte, conform bestemmingsplan. Bij renovatie relevant in geval van eventuele verticale uitbreiding.</i>	REQ-37118
Bebouwingspercentage	≤ [...] % <i>Toelichting: Randvoorwaarde ten aanzien van het deel van het bouwperceel dat bebouwd mag worden, conform bestemmingsplan. Bij renovatie relevant in geval van eventuele horizontale uitbreiding.</i>	REQ-37119
Eventuele ontheffingen/afwijkingen	[...] <i>Toelichting: Informatie over eventuele toegestane (of nog aan te vragen) afwijkingen ten opzichte van het bestaande bestemmingsplan.</i>	REQ-38700
Bijzondere aandachtspunten	[...] <i>Toelichting: Aandachtspunten ten aanzien van locatie of terrein (bijv. verontreiniging, gedeeld gebruik, specifieke gemeentelijke verordeningen) waar rekening mee gehouden moet worden in het ontwerp.</i>	REQ-37615

Kenmerken logistiek op locatie		
Verkeerssituatie	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de verkeerssituatie rondom de school en eventuele aandachtspunten (veiligheid, toegankelijkheid). Uit te werken in ruimtelijk PvE (bijv. loop/fietspaden), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-38503
Parkeren motorvoertuigen	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de huidige parkeersituatie en eventuele gewenste wijzigingen. Verder uit werken in ruimtelijk PvE (bijv. aantal en type parkeerplaatsen), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-37122
Stalling fietsen/scooters	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de huidige stallingssituatie en eventuele gewenste wijzigingen. Verder uit te werken in ruimtelijk PvE (bijv. aantal en type parkeerplaatsen), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-37123

Kenmerken buitenruimte(n)		
Functies buitenruimte	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de huidige buitenruimte en eventuele gewenste wijzigingen. Verder uit te werken in ruimtelijk PvE (bijv. functies/activiteiten op schoolplein), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-37127

Een functionele school

Omschrijving		
De huisvesting moet de activiteiten van de school ondersteunen en voldoende ruimte bieden voor het geprognosticeerde aantal leerlingen en medewerkers. Daarnaast moet de huisvesting aansluiten op de identiteit en onderwijsvisie van de school en het bijbehorende beoogde huisvestingsconcept.		REQ-37501

Een functionele school /

Kenmerken school

Kenmerken onderwijsinstelling		
Onderwijstype	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van het type onderwijs/school (bijv. PO, VO, speciaal onderwijs, IKC, brede school).</i>	REQ-36029
Identiteit/cultuur	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de identiteit of cultuur van de school (bijv. in termen van kernwaarden)</i>	REQ-29922
Onderwijsvisie	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de onderwijsvisie of het pedagogisch concept van de school.</i>	REQ-29924
Missie	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van het doel en/of de missie van de school.</i>	REQ-29921
Doelgroep	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van doelgroep(en) van de school (bijv. leeftijdscategorie, woonlocatie, achtergrond)</i>	REQ-29923
Structuur	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de organisatiestructuur van de school (bijv. onder /midden /bovenbouw)</i>	REQ-29925

Capaciteit		
Aantal leerlingen	≥ [...] Leerlingen <i>Toelichting: Indicatie van het aantal te huisvesten leerlingen dat gehanteerd moet worden als uitgangspunt voor het ontwerp, gebaseerd op een leerlingenprognose voor de langere termijn (minimaal 15 jaar), vastgesteld in overleg met gemeente.</i>	REQ-29926
Aantal onderwijsmedewerkers	≥ [...] Docenten <i>Toelichting: Indicatie van het aantal te huisvesten onderwijzende en onderwijsondersteunende medewerkers dat gehanteerd moet worden als uitgangspunt voor het ontwerp.</i>	REQ-29927
Aantal stafmedewerkers	≥ [...] Stafmedewerkers <i>Toelichting: Indicatie van het aantal te huisvesten aan stafmedewerkers (ondersteunend personeel, administratie, directie) dat gehanteerd moet worden als uitgangspunt voor het ontwerp.</i>	REQ-29928

Aanvullende functies/gebruikers		
Aanvullende functies/gebruikers	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van eventuele andere gebouwgebruikers/ functies die eigen ruimte(n) moeten krijgen in het gebouw. Ruimtebehoefte per gebruiker uit te werken in ruimtelijk PvE.</i>	REQ-36129
Combinatiefuncties	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van activiteiten die eventueel buiten schooltijden plaats moeten kunnen vinden binnen de bestaande ruimtes (bijv. volwassenenonderwijs, speeltuingebruik door buurt).</i>	REQ-36130

Een functionele school /

Huisvestingsconcept

Huisvestingsconcept		
Huisvestingsconcept algemeen	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van het beoogde huisvestingsconcept en de achterliggende doelstellingen (bijv. stimuleren bepaalde leerstijlen, of bepaalde vorm van interactie tussen de gebouwgebruikers).</i>	REQ-38316
Ruimtelijke indeling	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de beoogde ruimtelijke indeling van het gebouw. Denk aan clusteren of juist scheiden van ruimtes/functies (bijv. onder/ midden/ onderbouw). Details uit te werken in ruimtelijk PvE en relatiediagram(men).</i>	REQ-36289
Logistiek	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de beoogde logistiek van het gebouw in termen van het wel of niet scheiden van gebruikersgroepen met betrekking tot de entree(s) van het gebouw. Details uit te werken in ruimtelijk PvE en relatiediagram(men).</i>	REQ-36290
Gemeenschappelijke ruimtes	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van functies/ruimtes die gedeeld kunnen worden door alle gebouwgebruikers (bijv. centrale hal of bibliotheek). Details uit te werken in ruimtelijk PvE en relatiediagram(men).</i>	REQ-36295
Typologie onderwijsruimten	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de ruimtelijke typologie van onderwijsruimten in relatie tot de beoogde werkvormen en groepsformaties. Denk aan ruimtedifferentiatie, mate van open- en geslotenheid, ruimtegrootte, inrichting (bijv. traditionele klaslokalen versus leerpleinen). Details uit te werken in ruimtelijk PvE.</i>	REQ-36371

Een aantrekkelijke school

Omschrijving		
De beeldkwaliteit van de huisvesting moet aansluiten op de identiteit van de school en de gewenste sfeer binnen en buiten het gebouw.		REQ-37516

Een aantrekkelijke school /

Uitstraling exterieur

Uitstraling		
Beschrijving	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de gewenste uitstraling / esthetiek van het gebouw als geheel (bijv. in de vorm van trefwoorden), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-29937
Referentiebeeld(en)	[...] <i>Toelichting: Referentiebeeld of 'mood board' die een indicatief beeld geeft van de gewenste uitstraling / esthetiek van het gebouw als geheel, voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-29939

Een aantrekkelijke school /

Uitstraling interieur

Uitstraling		
Beschrijving	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de gewenste uitstraling / esthetiek van het interieur, bijv. in de vorm van trefwoorden. Eventueel verder uit te werken in ruimtelijk PvE met eisen per ruimte. Zie ook eisen ten aanzien van beleving bij onderwerp inclusiviteit.</i>	REQ-37510

Uitstraling		
Referentiebeeld(en)	[...] <i>Toelichting: Referentiebeeld of 'mood board' die een indicatief beeld geeft van de gewenste uitstraling / esthetiek van het interieur. Eventueel verder uit te werken in ruimtelijk PvE met referentiebeelden per ruimte.</i>	REQ-37511

Een aantrekkelijke school /

Uitstraling buitenruimten

Uitstraling		
Beschrijving	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de gewenste uitstraling van de buitenruimten, bijv. in de vorm van trefwoorden, voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-37514
Referentiebeeld(en)	[...] <i>Toelichting: Referentiebeeld of 'mood board' die een indicatief beeld geeft van de gewenste uitstraling van de buitenruimten voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-37515

Een inclusieve school

Omschrijving		
Een schoolgebouw met passende voorzieningen waarbij ruimte is voor individuele zorg, verzorging of ondersteuning, om participatie en een goede leeromgeving voor alle leerlingen te realiseren, ook voor leerlingen die speciale onderwijszorg en extra ondersteuning behoeven, waarbij het gebouw de mogelijkheid biedt tot samenwerking met partners gericht op inclusie.		REQ-37669

Een inclusieve school /

Normering

Normering toegankelijkheid		
Toe te passen norm	NEN 9120 (Toegankelijkheid van Gebouwen) <i>Toelichting: De toepasbaarheid van de specificaties in deze norm is afhankelijk van de scope van de renovatie.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38640

Een inclusieve school /

Belevingsaspecten inclusiviteit

Belevingsaspecten		
Prikkelarme plekken	De huisvesting moet een rustige uitstraling en een prettige akoestiek hebben zodat leerlingen met een verhoogde gevoeligheid voor prikkels zich beter kunnen concentreren. Er moet voorzien worden in speciale prikkelarme ruimten of plekken waar leerlingen zich kunnen terugtrekken. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (o.a. type plekken/ruimten). Zie ook REQ-29953 voor het ontwerp geluid.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37665
Intuïtieve 'leesbare' ruimten	Het beoogde gebruik van een ruimte moet eenvoudig te begrijpen zijn. Leerlingen moeten intuïtief aanvoelen waarvoor een ruimte bedoeld is (bijv. een stilleruimte versus een ruimte voor sociale interactie). Denk aan gebruik kleuren, pictogrammen en inrichtingselementen. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37666
Natuurlijke elementen	Het ontwerp moet natuurlijke elementen integreren om welzijn en concentratie te bevorderen. Dit omvat (uit)zicht op groen, daglichttoetreding, beplanting binnen en buiten het gebouw en het gebruik van natuurlijke materialen. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37667
Verbinding buiten-binnen	In verblijfsruimten moeten er een visuele verbinding met buiten zijn. Er moet uitzicht zijn voor ieder type gebruiker (groot of klein, zittend, staand, liggend op een bed). <i>Toelichting: Relevant voor zover de gevel / gevelopeningen onderdeel zijn van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38502

Belevingsaspecten		
Menselijke maat	Het gebouw moet een menselijke maat hebben en gebruikers een gevoel van geborgenheid geven. Denk aan opdelen van open ruimten in kleinere, herkenbare zones, en het creëren van plekken met besloten karakter waar leerlingen zich veilig en comfortabel voelen. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37668

Een inclusieve school /

Ruimtelijke aspecten inclusiviteit

Ruimtelijke aspecten		
Overzichtelijke indeling	Zowel het gebouw als de buitenruimtes moeten overzichtelijk zijn. Eenieder moet zijn of haar weg kunnen vinden met een minimale noodzaak voor bewegwijzering. Denk aan natuurlijke looproutes, zichtlijnen en herkenningpunten. Ondersteunende voorzieningen voor leerlingen dienen dicht bij de primaire onderwijsruimtes te zijn gesitueerd. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE en relatiediagrammen (o.a. ruimtelijke relaties ondersteunende voorzieningen en onderwijsruimten).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37670
Toegankelijkheid ruimtes	Het gebouw moet toegankelijk zijn voor leerlingen met fysieke beperkingen. Zorg voor voldoende ruime onderwijsruimtes, brede gangen, liften en obstakelvrije paden. Denk ook aan rolstoeltoegankelijke deuren en tactiele lijnen op de vloer. <i>Toelichting: Details conform NEN 9120 (Toegankelijkheid van Gebouwen). Zie REQ-38640 bij normering.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37671
Diversiteit in plekken	Voorzie in verschillende soorten ruimtes die aansluiten op uiteenlopende voorkeuren en behoeftes. Denk niet alleen aan klassieke onderwijsruimtes, maar ook stilteplekken voor geconcentreerd werken, groepsruimten voor samenwerking en informele leeromgevingen waar leerlingen zich op hun gemak voelen. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (o.a. typologie onderwijsplekken).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37672
Ruimten voor ondersteuning/ behandeling	Het gebouw moet voorzien in behandel- en/of spreekruimte(n) waar leerlingen kunnen afspreken met zorg- of ondersteuningspersoneel (bijv. maatschappelijk werkers, onderwijspsychologen, logopedisten). Kan gaan om specifieke ruimten, maar ook dubbel ruimtegebruik is mogelijk. Comfort, privacy en rust zijn belangrijke kwaliteiten. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (aantal ruimten, grootte, mate van privacy).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37673
Ruimte voor opslag hulpmiddelen	Het gebouw moet beschikken over opslagruimte voor hulpmiddelen die door leerlingen met een beperking worden gebruikt (bijv. rolstoelen, loophulpmiddelen, aangepaste stoelen en tafels, brailleleesapparatuur). Opslag moet gepositioneerd zijn in de directe omgeving van de onderwijsruimten waar de hulpmiddelen worden gebruikt. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (type en grootte opslagruimte).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38698

Een inclusieve school /

Technische aspecten inclusiviteit

Technische aspecten		
Binnenklimaat	Sommige gebruikers zijn gevoeliger voor geluid, licht, temperatuur en allergenen dan anderen. Vanuit dit perspectief is het belangrijk dat binnenklimaat in de school beter is dan wettelijk minimum. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE en technisch PvE (binnenklimaat-eisen per ruimte).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37674
Aanpasbaarheid	Verblijfsruimtes moeten flexibel in te richten zijn om aan te sluiten op de diverse behoeften van gebruikers. Aandachtspunten zijn het kunnen aanpassen van de inrichting en de aanpasbaarheid van binnenklimaat (te openen ramen, aanpassen verlichting, aanpassen verwarming) <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (o.a. typologie onderwijsruimten) en technisch PvE (o.a. aanpasbaarheid verlichting). Zie ook Adaptiviteit.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37675

Technische aspecten		
Bedieningselementen	Bedieningselementen (zonwering, deuren, raambedingingen, kranen, lichtschakelaars,...) moeten veilig en eenvoudig te gebruiken zijn voor iedereen, ongeacht leeftijd of fysieke (on)mogelijkheden. Aandachtspunten zijn de hoogte van de voorzieningen, bieden van voldoende grip, en elektrische of automatische bediening. <i>Toelichting: Details conform NEN 9120 (Toegankelijkheid van Gebouwen). Zie REQ-38640 bij normering.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37676
Aansluitingen hulpmiddelen	In de school moeten voldoende en goed gepositioneerde aansluitingen beschikbaar zijn voor het opladen en gebruiken van hulpmiddelen door leerlingen en medewerkers met een beperking. Denk aan stroompunten voor het opladen van elektrische rolstoelen, gehoorversterkende apparatuur of andere hulpmiddelen. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (type hulpmiddelen, gevraagde voorzieningen). Zie ook REQ-38692 (aansluitingen).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38699

Een gezonde school

Omschrijving		
De huisvesting moet een aangename, gezonde en comfortabele omgeving bieden aan al haar gebruikers. Een gezonde school voldoet aan het Programma van Eisen Frisse Scholen 2021 classificatie B op de aspecten luchtkwaliteit en binnentemperatuur.		REQ-37679

Een gezonde school /

Binnenklimaat

Klassen conform PvE Frisse Scholen 2021		
Temperatuur	≥ Klasse B (Goed): Het thermisch comfort in de onderwijsruimten moet beter zijn dan minimaal vereist conform Bbl. Grote temperatuurwisselingen moeten beperkt worden door goede isolatie, effectieve zonwering en een efficiënte verwarmings- en koelstrategie. In de zomer moet het comfortabel blijven, met slechts incidentele uitschieters tijdens extreem warme dagen. <i>Toelichting: Conform PvE Frisse Scholen 2021. Details (temperaturen, stralingsasymmetrie,...) uit te werken in het ruimtelijk PvE en technisch PvE.</i> <i>Status: verplichte eis</i>	REQ-29950
Lucht	≥ Klasse B (Goed): De luchtkwaliteit in de onderwijsruimten moet beter zijn dan minimaal vereist conform Bbl. Regelbare mechanische en natuurlijke ventilatie moeten zorgen voor de aanvoer van frisse lucht en de afvoer van vervuilde lucht. Verontreinigingen en CO ₂ -concentraties moeten beperkt blijven, ook bij intensief gebruik van klaslokalen. <i>Toelichting: Conform PvE Frisse Scholen 2021. Details (concentraties, ventilatievouden,...) uit te werken in het ruimtelijk PvE en technisch PvE.</i> <i>Status: verplichte eis</i>	REQ-29951
Licht	≥ Klasse B (Goed): Het visueel comfort in de onderwijsruimten moet beter zijn dan minimaal vereist conform Bbl, met een goede balans tussen dag- en kunstlicht. Ramen moeten uitzicht en natuurlijke lichtinval bieden zonder verblinding. Kunstverlichting moet gelijkmatig verdeeld zijn. Hinderlijke contrasten, flikkeringen, en reflecties moeten beperkt worden (zie ook REQ-37674 Inclusie). Bij renovatie kan het zijn dat Klasse B niet realiseerbaar is voor wat betreft eisen aan daglichttoetreding omdat aanpassingen aan de gevel kostbaar zijn en/of conflicteren met de ambitie om een energieneutraal gebouw te realiseren. In dat geval volstaat Klasse C (Voldoende). <i>Toelichting: Conform PvE Frisse Scholen 2021. Details (verlichtingsniveau, kleurtemperatuur,...) uit te werken in het ruimtelijk PvE en technisch PvE.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-29952
Geluid	≥ Klasse B (Goed): Het akoestisch comfort in de onderwijsruimten is beter dan minimaal vereist conform Bbl. Spraak moet goed verstaanbaar zijn. Geluidsabsorberende materialen in plafonds en wanden moeten galm verminderen. Hinderlijk geluid van installaties, vanuit buiten, en van naastgelegen ruimten moet gedempt worden zodat leerlingen en docenten zich goed kunnen concentreren. Bij renovatie kan het zijn dat Klasse B niet realiseerbaar is voor wat betreft eisen aan lucht- en contactgeluidsisolatie omdat aanpassingen aan bestaande vloeren en wanden te kostbaar zijn. In dat geval volstaat Klasse C (Voldoende). <i>Toelichting: Conform PvE Frisse Scholen 2021. Details (geluidsisolatie, nagalmtijden,...) uit te werken in het ruimtelijk PvE en technisch PvE. Zie ook REQ-37665 Inclusie.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-29953

Klassen conform PvE Frisse Scholen 2021

Kwaliteitsborging	≥ Klasse B (Goed): Er wordt een oplevertoets uitgevoerd zodat kan worden vastgesteld of de gestelde binnenklimaatseisen daadwerkelijk behaald worden. Zie hiervoor de Frisse Scholen Toets voor de onderdelen lucht-temperatuur-licht-geluid. Bij oplevering wordt mondeling en schriftelijk een instructie gegeven over het juiste gebruik van de beïnvloedingsmogelijkheden en voorzieningen. <i>Toelichting: Conform PvE Frisse Scholen 2021.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38428
-------------------	---	-----------

Een gezonde school /

Stimuleren beweging

Omschrijving		
De huisvesting moet beweging stimuleren in de brede zin van het woord omdat beweging ervoor zorgt dat alle leerlingen, ongeacht behoeften of mogelijkheden (zie ook Inclusie), zich vrij en zelfstandig kunnen verplaatsen en actief kunnen leren.		REQ-37502

Stimuleren beweging		
Ruimten bewegingsonderwijs	Er moet voldoende ruimte beschikbaar zijn voor bewegingsonderwijs, passend bij de leeftijdsgroepen en het onderwijsconcept. Dat kan gaan om een gymzaal (indien niet in nabijheid beschikbaar) of een multifunctionele speelruimte die geschikt is voor lessen lichamelijke opvoeding. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (bijv. wel of geen gymzaal) en technisch PvE (bijv. balbestendigheid afwerkingen in sportruimten), voor zover onderdeel van de scope van renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38505
Beweging door gebouw	Het gebouwwontwerp moet uitnodigen tot beweging en tegelijkertijd een veilige en toegankelijke verkeersstroom ondersteunen. Aandachtspunten zijn aantrekkelijke en goed zichtbare trappen die trapgebruik stimuleren en brede gangen zonder obstakels die vrije en veilige doorstroming mogelijk maken. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (bijv. ontwerp gangen en trappenhuisen), voor zover onderdeel van de scope van renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38508
Beweging op leer/werkplek	De inrichting moet een dynamische leer- en werkomgeving ondersteunen, zodat leerlingen naar behoefte van plek of houding kunnen wisselen. Aandachtspunten zijn in hoogte verstelbare tafels en stoelen (voor zover onderdeel scope) en flexibele zithoeken die actief zitten en staand werken mogelijk maken. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (vaste en losse inrichting), voor zover onderdeel van de scope van renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38509
Beweging in buitenruimtes	De buitenruimte moet aantrekkelijk en functioneel worden ingericht om leerlingen te stimuleren om te bewegen en actief te spelen. Denk aan diverse speel- en sportvoorzieningen, uitdagende speelaanleidingen en gevarieerde ondergronden die uitnodigen tot rennen, springen en balspelen. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (buitenruimten), voor zover onderdeel van de scope van renovatie-opgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38510

Een duurzame school

Omschrijving		
De huisvesting moet een minimale negatieve impact op de leefomgeving hebben door energie- en waterverbruik te beperken, circulair om te gaan met materialen en afval, bij te dragen aan het lokale ecosysteem en voorbereid te zijn op klimaatveranderingen. Een duurzaam schoolgebouw is minimaal energieneutraal (ENG).		REQ-38643

Een duurzame school /

Energiegebruik

Energie; algemeen		
Energiezuinig gebouwwontwerp	Bouwkundige maatregelen moeten de energievraag maximaal beperken volgens de Trias Energetica. Aandachtspunten zijn een slimme oriëntatie van ruimtes ten opzichte van de zon, gebruik van daglicht, hoogwaardige isolatie, luchtdichtheid van gevels en het gebruik van natuurlijke ventilatie en thermische massa om behoefte aan actieve koeling te minimaliseren. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37487

Energie; algemeen

Energiezuinigheid installaties	Nieuwe installaties moeten energiezuinig zijn en bijdragen aan het beperken van de warmtevraag en de koellast. Dit betekent o.a. efficiënte verwarmings- en ventilatiesystemen (conform NEN-EN 16798), warmteterugwinning, vraaggestuurde regelingen en energiezuinige verlichting. Keuzes voor de verwarmingsinstallatie moeten aansluiten bij de (toekomstige) warmtevisie van de wijk om desinvesteringen te voorkomen <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37488
Gebruik hernieuwbare energie	De energievraag moet ingevuld kunnen worden door gebruik hernieuwbare energiebronnen. Aandachtspunten zijn inzet van zonnecellen, warmtepompen en lage temperatuurverwarming (LTV) in combinatie met bodem-, water- of luchtwarmte. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37489
Energiemonitoring	Het gebouw moet voorzien worden van een gebouwautomatiserings- en controlesysteem (GACS) om de prestatie en het energiegebruik van de technische installaties te monitoren, aan te sturen en te optimaliseren, conform NEN-EN-ISO 52120 (Energy performance of buildings – Contribution of building automation, controls and building management). <i>Toelichting: Vooruitlopend op wettelijke verplichting van een GACS vanaf 2026 voor utiliteitsgebouwen met een verwarmings- of airconditioningsysteem met een nominaal vermogen van 290 kW.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37465
Regeltechniek	De centrale warmteopwekking en andere installaties moeten zodanig in te regelen zijn dat er geen sprake is van onnodig energieverbruik. Door middel van bijv. kloktijden, overwerk timers en een weekend- en vakantieprogramma moet het mogelijk zijn de werking van installaties af te stemmen op de bezetting en het gebruik van het gebouw. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37466
Kwaliteitsborging	≥ Klasse C (Voldoende): er moet een oplevtoets worden uitgevoerd waarbij gecontroleerd wordt dat de energiebesparende maatregelen daadwerkelijk zijn uitgevoerd. <i>Toelichting: Invulling op basis van PvE Frisse Scholen 2021 (kwaliteitsborging).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38411

Energie; prestatiespecificaties

Energielabel	≥ A+++++ <i>Toelichting: Label dat de energieprestatie van het gebouw aangeeft, te bepalen conform NTA 8800 (Energieprestatie van gebouwen – Bepalingsmethode)</i> <i>Status: verplichte eis</i>	REQ-37462
Energiebehoefte	≤ [...] kWh/m ² /jaar <i>Toelichting: Projectspectifieke eis ten aanzien van de maximum energiebehoefte in kWh per m² gebruiksoppervlakte per jaar die afhankelijk is van gebouwwontwerp. Te bepalen conform NTA 8800 (Energieprestatie van gebouwen – Bepalingsmethode).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37469
Primair fossiel energiegebruik	≤ 0 kWh/m ² /jaar <i>Toelichting: Het maximum primair fossiel energiegebruik per m² gebruiksoppervlakte per jaar. Te bepalen conform NTA 8800 (Energieprestatie van gebouwen – Bepalingsmethode)</i> <i>Status: verplichte eis</i>	REQ-37468
Aandeel hernieuwbaar	≥ 100% <i>Toelichting: Het aandeel hernieuwbare energie, te bepalen door de hoeveelheid hernieuwbare energie (afkomstig uit bijv. zon, biomassa, buitenlucht en bodem) te delen door het totaal van hernieuwbare energie en primair fossiel energiegebruik. Te bepalen conform NTA 8800 (Energieprestatie van gebouwen – Bepalingsmethode)</i> <i>Status: verplichte eis</i>	REQ-37470
Aandeel aardgas	≤ 0% <i>Toelichting: Eis conform regelgeving rijksoverheid die stelt dat in 2050 gebouwen aardgasvrij dienen te zijn.</i> <i>Status: verplichte eis</i>	REQ-38596

Energie; prestatiespecificaties

Werkelijke Energie intensiteit indicator (WEii)	$\leq 60 \text{ kWh/m}^2/\text{jaar}$ <i>Toelichting: Het werkelijke, gemeten energiegebruik per m² gebruiksooppervlakte dat is af te lezen op de (hoofd)meters van het gebouw. Dit is zowel gebouwgebonden (zoals verwarmen, koelen) als gebruiksgebonden (bijvoorbeeld computerapparatuur, processen) energiegebruik. Te bepalen conform WEii-protocol.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37463
---	---	-----------

Een duurzame school /

Materiaalgebruik

Materiaalgebruik; algemeen

Behoud en hergebruik	Materialen van het bestaande gebouw moeten zoveel mogelijk behouden of binnen het project hergebruikt worden. Dit beperkt het gebruik van nieuwe materiaal en de noodzaak om verwijderd materiaal af te voeren en te verwerken. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt (wat wordt er verwijderd, wat wordt er toegevoegd).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38810
CO ₂ -uitstoot	Nieuwe toe te passen materialen moeten een zo laag mogelijke materiaalgebonden CO ₂ -uitstoot hebben, met name wat betreft emissies die gepaard gaan met de extractie, de verwerking, het transport van het materiaal. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38811
Biobased	Daar waar mogelijk moet er gebruik gemaakt worden van biobased materialen. Denk aan hout voor constructiedelen en vezelgewassen bij (na)isolatie. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38812
Losmaakbaarheid	Nieuw toegepaste bouwmaterialen moeten zoveel mogelijk 'losmaakbaar' zijn zodat deze aan het einde van de levensduur van het gebouw eenvoudig gedemonteerd en hergebruikt kunnen worden. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38813
Certificering	De herkomst en duurzame eigenschappen van materialen moet onderbouwd kunnen worden, bij voorkeur aan de hand van certificaten (bijv. Cradle2Cradle, Natureplus, Declare-certificering). Materialen waarbij de controle niet goed mogelijk is, moeten vermeden worden. <i>Toelichting: Het ontwerpteam moet in ontwerpfase onderbouwen hoe er invulling wordt gegeven aan dit uitgangspunt.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38814
Documentatie	De opdrachtnemer draagt zorg voor het registreren en vastleggen van alle materialen die in het gebouw worden tijdens ontwerp en realisatie toegevoegd in een materialenpaspoort. <i>Toelichting: Het materialenpaspoort beschrijft zowel de hoeveelheden als de typen van de gebruikte materialen en producten vast.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38815

Materiaalgebruik; prestatiespecificaties

Milieuprestatie gebouw	$\leq [\dots] \text{ €/m}^2 \text{ BVO/jaar}$ <i>Toelichting: Projects specifieke indicatie van de maximale milieu-impact van de toegepaste materialen op gebouwniveau. Te berekenen op basis van NEN-EN 15804 (Duurzaamheid van bouwwerken – Milieuverklaringen van producten – Basisregels voor de productgroep bouwproducten).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38816
Materiaalgebonden CO ₂ -uitstoot	$\leq 330 \text{ kg CO}_2\text{-eq} / \text{m}^2 \text{ BVO/jaar}$ <i>Toelichting: Indicatie van de maximale hoeveelheid CO₂ die vrij mag komen tijdens productie en verwerking van de nieuw toe te passen materialen. Te berekenen op basis van 'Rekenprotocol Paris Proof Materiaalgebonden Emissies'.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38817
Materiaalbehoud	$\geq [\dots] \%$ <i>Toelichting: Projects specifieke indicatie van de mate waarin materialen van vóór de renovatie van het gebouw behouden blijven vanuit renovatiestrategieën als afwijzen (refuse) en repareren (repair), uitgedrukt als percentage van de gebouwmassa.</i> <i>Te bepalen per project op basis van analyse bestaande situatie.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38818

Materiaalgebruik; prestatiespecificaties

Aandeel biobased, hergebruikt en/of gerecycled materiaal	≥ 25% <i>Toelichting: Indicatie ten aanzien van duurzaamheid materiaalgebruik, uitgedrukt als aandeel van het totale gewicht van de nieuw toe te passen materialen. Te bepalen op basis van Material Circularity Indicator (MCI) van de EllenMacArthur Foundation.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38819
Losmaakbaarheidsindex	≥ 40% <i>Toelichting: Indicatie van de mate waarin nieuw aan te brengen objecten in het gebouw demontabel dienen te zijn. Te berekenen op basis van de publicatie Circular Buildings – een meetmethodiek voor losmaakbaarheid v2.0.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38820

Innovatie-eis

Onderwerp van de innovatie	Biobased bouwen <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38821
Scope van de innovatie	Een geheel bouwdeel of element; de keuze hierin is productafhankelijk. <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38822
Ontwikkelstadium (TRL)	Min. TRL 5 (validatie prototype), max. TRL 7 (prototype in operationele omgeving) <i>Status: verplichte eis</i>	REQ-38823

Een duurzame school /

Waterverbruik

Water

Verbruiksefficiëntie	Waterverbruikende voorzieningen moeten waterbesparend zijn zonder verlies van functionaliteit en comfort. Aandachtspunten zijn waterbesparende kranen in keukens en sanitaire ruimtes, efficiënte douches, wc's en zuinige (af)wasmachines. Ook schoonmaakinstallaties moeten efficiënt omgaan met waterverbruik. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (sanitaire inrichting), voor zover onderdeel van de scope van renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37499
Monitoring	Het moet mogelijk zijn om het waterverbruik te monitoren. Er zijn (sub)watermeters op de hoofdaansluiting en op alle voorzieningen/ruimten met een significant waterverbruik (≥ 10% totaal). Het verbruik moet per gebruikersgroep afleesbaar zijn in een monitorings- of gebouwbeheersysteem. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (waterinstallaties), voor zover onderdeel van de scope van renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37500
Afvoer vuil water	In de ontwerpfase moet onderzocht worden of het haalbaar is om een hergebruikstelsel te realiseren waarbij afvalwater (afkomstig van bijv. wastafels, douches, wasmachines) hergebruikt wordt voor niet-drinkwater toepassingen zoals doorspoelen toiletten of irrigatie. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (afvoeren), voor zover onderdeel van de scope van renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37467
Afvoer hemelwater	In de ontwerpfase moet onderzocht worden of het haalbaar is om een hergebruikstelsel (waarbij hemelwater wordt opgevangen, opgeslagen en indien nodig behandeld) en/of opvangstelsel (waarbij hemelwater wordt opgevangen in de grond of in tanks) te realiseren. <i>Toelichting: Algemeen uitgangspunt. Verder uit te werken in technisch PvE (afvoeren), voor zover onderdeel van de scope van renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38385

Een duurzame school /

Afvalbeheer

Afval

Inventarisatie bouwafval	In geval van sloopwerkzaamheden moet een inventarisatie worden uitgevoerd om te bepalen welke materialen en producten hergebruikt, getransformeerd of gerecycled kunnen worden. Denk aan de terugwinning van bouwmaterialen zoals deuren, kozijnen, plafondpanelen en installaties. Bouwafval wordt zoveel mogelijk beperkt. <i>Toelichting: Zie ook REQ-38810 (Behoud en hergebruik) en REQ-38819 (Aandeel biobased, hergebruikt en gerecycled).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37495
--------------------------	--	-----------

Afval		
Scheiden bouwafval	Bouw- en sloopafval moet op de bouwplaats gescheiden worden ingezameld om hergebruik en recycling te maximaliseren. Aandachtspunten zijn aparte containers voor verschillende materialen en samenwerking met afvalverwerkers die circulaire verwerking ondersteunen. <i>Toelichting: Proceseis ten aanzien van de uitvoering.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37496
Afval tijdens gebruiksfase	Het gebouw moet beschikken over adequate voorzieningen voor afvalscheiding en opslag, afgestemd op de afvalstromen van gebruikers. Aandachtspunten zijn strategisch geplaatste inzamel punten voor papier, plastic, GFT en restafval en een efficiënte logistiek voor opslag en afvoer door de afvaldienst. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (afvalpunten, containerruimte), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37497

Een duurzame school /

Natuurinclusiviteit

Natuurinclusiviteit		
Onderzoek	Maatregelen ten aanzien van natuurinclusief bouwen moeten vastgesteld worden op basis van een flora- en fauna-inventarisatie. Deze inventarisatie moet uitgevoerd worden door een professionele ecoloog. In de inventarisatie moeten de ecologische waarden van de locatie beschreven worden op basis van bureau- en veldonderzoek. <i>Toelichting: Reikwijdte onderzoek afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37490
Natuurvoorzieningen gebouw	Waar mogelijk dienen bouwkundige wijzigingen bij te dragen aan de versterking van het lokale ecosysteem. Denk aan de toepassing van een bruin of groen dak en kleinschaligere maatregelen, zoals gevelbeplanting en nestruimte voor dieren. <i>Toelichting: Specifieke eisen vast te stellen op basis van flora- en fauna-onderzoek.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37491
Natuurvoorzieningen buitenruimte	Waar mogelijk dient de inrichting van de buitenruimte bij te dragen aan de versterking van het lokale ecosysteem. Denk aan gebruik inheemse plantsoorten, realisatie natuurspeelplaats en functies die kunnen bijdragen aan opvang van water (bijv. wadi, vijver). <i>Toelichting: Specifieke eisen vast te stellen op basis van flora- en fauna-onderzoek.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37492

Innovatie-eis		
Onderwerp van de innovatie	Natuurinclusief bouwen <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38528
Scope van de innovatie	Een geheel bouwdeel of element; de keuze hierin is productafhankelijk. <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38529
Ontwikkelstadium (TRL)	Min. TRL 5 (validatie prototype), max. TRL 7 (prototype in operationele omgeving) <i>Status: verplichte eis</i>	REQ-38530

Een duurzame school /

Klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie		
Bestendigheid tegen hitte	Opwarming van het gebouw en uitstraling van warmte naar de omgeving moet worden tegengegaan. Aandachtspunten zijn toepassing van warmtererende of verkoelende materialen, het creëren van schaduw en de toepassing van verticaal en horizontaal groen. Eventuele beplanting bestaat uit soorten die bestendig zijn tegen warme omstandigheden. <i>Toelichting: Relevantie afhankelijk van de locatie en de scope van de renovatieopgave. Details eisen vast te stellen op basis van een risico-analyse.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37485
Bestendigheid tegen extreme neerslag	Extreme neerslag wordt door het gebouw weerstaan zonder beschadigd te raken of minder goed te presteren. Gebouw en terrein zijn zodanig ontworpen dat neerslag op locatie wordt opgevangen en vertraagd wordt afgevoerd. <i>Toelichting: Relevantie afhankelijk van de locatie en de scope van de renovatieopgave. Details eisen vast te stellen op basis van een risico-analyse.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37464

Klimaatadaptatie		
Bestendigheid tegen droogte	Droogte wordt door het gebouw weerstaan zonder beschadigd te raken (denk aan evt. lagere grondwaterstand). Eventuele beplanting bestaat uit soorten die bestendig zijn tegen droge omstandigheden. Het gebouw zelf zorgt voor reductie waterverbruik (zie eisen met betrekking tot waterverbruik) <i>Toelichting: Relevantie afhankelijk van de locatie en de scope van de renovatieopgave. Details eisen vast te stellen op basis van een risico-analyse. Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37486
Bestendigheid tegen overstromingen	In geval van een overstroming (stijging van 0,2 meter of minder) mag er geen schade optreden aan de gebouwstructuur en de elektrische installaties. Aandachtspunten zijn waterrobuuste vloer, waterrobuuste inrichting, hoogte stopcontacten, en verdeling van functies over verdiepingen. <i>Toelichting: Relevantie afhankelijk van de locatie en de scope van de renovatieopgave. Details eisen vast te stellen op basis van een risico-analyse. Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-37484

Een adaptieve school

Omschrijving		
De huisvesting moet in staat zijn om veranderingen in gebruik (denk aan nieuwe onderwijsconcepten, nieuwe onderwijstechnologieën, multifunctioneel ruimtegebruik, schommelingen in aantallen) op te vangen zonder dat er grootschalige of kostbare bouwkundige of installatietechnische ingrepen hoeven plaats te vinden. Een adaptief schoolgebouw is flexibel ingedeeld, waardoor het gebouw aanpasbaar is aan toekomstige nieuwe onderwijsconcepten en toekomstige nieuwe indeling van installaties.		REQ-38366

Een adaptieve school /

Adaptiviteit omvang

Omschrijving		
Het gebouw moet in staat zijn om 'mee te bewegen' met fluctuaties in de ruimtebehoefte door te voorzien in uitbreidingsmogelijkheden en/of mogelijkheden om het gebouw op te delen in kleinere eenheden.		REQ-29954

Uitbreidbaarheid		
Omvang	$\geq [\dots] \text{ m}^2$ <i>Toelichting: Indicatie van de grootte van de gevraagde uitbreidingsmogelijkheden, uitgedrukt in functioneel nuttig vloeroppervlak. Relevantie afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-29962
Type ruimte	$[\dots]$ <i>Toelichting: Indicatie van het type ruimte(n) waarmee uitgebreid moet kunnen worden (bijv. klaslokalen). Relevantie afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-38372
Richting	$[\dots]$ <i>Toelichting: Indicatie van de richting van de uitbreiding. Verticaal ('optoppen') of horizontaal (uitbreiding op terrein), voor zover bekend. Relevantie afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-29961
Realisatietijd	$\leq [\dots]$ maanden <i>Toelichting: De termijn waarbinnen de uitbreiding gerealiseerd moet kunnen worden (bijv. afgestemd op duur zomervakantie zodat uitbreiding gerealiseerd kan worden zonder verstoring onderwijs). Relevantie afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-29963

Opdeelbaarheid		
Eenheden	$[\dots]$ <i>Toelichting: Korte beschrijving van de mate waarin het gebouw opdeelbaar moet zijn in kleinere eenheden (bijv. voor gebruik door externe partijen of toekomstige verhuur). Relevantie afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-38394
Logistiek/entrees	$[\dots]$ <i>Toelichting: Korte beschrijving ten aanzien van het wel of niet kunnen scheiden van de entrees en verkeersruimten bij eventuele opdeling van het gebouw. Eventuele eisen voor aparte entrees verwerken in ruimtelijk PvE. Relevantie afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-29965
Installaties	$[\dots]$ <i>Toelichting: Korte beschrijving van de mate waarin verschillende delen van het gebouw apart beheerd moeten kunnen worden in relatie tot energie, beveiliging en klimaatregeling. Relevantie afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-29966

Opdeelbaarheid

Functionele scheiding	[...] <i>Toelichting: Korte beschrijving van de mate waarin evt. eenheden fysiek en akoestisch gescheiden moeten kunnen worden. Relevantie afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i>	REQ-38389
-----------------------	--	-----------

Een adaptieve school /

Adaptiviteit plattegrond

Omschrijving

De ruimtelijke indeling van het gebouw moeten aangepast kunnen worden (samenvoegen / scheiden van ruimten) zonder dat dit grootschalige ingrepen aan bouw delen of installaties vereist.	REQ-38379
--	-----------

Adaptiviteit indeling

Ruimtescheidingen	Binnenwanden moeten zonder ingrijpende/kostbare ingrepen verplaatsbaar zijn. Dragende wanden moeten zo veel mogelijk voorkomen worden. <i>Toelichting: Mogelijkheden afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling.</i>	REQ-38380
Stramienmaat	Het gevelontwerp, de constructie en de installaties moeten op één, fijnmazig stramien uitgelegd worden dat maximale mogelijkheden biedt voor het later kunnen aanpassen van de plattegrond ten behoeve van veranderende onderwijsprocessen of zelfs, op lange termijn, het transformeren van het gebouw tot een andere functie. <i>Toelichting: Mogelijkheden afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling.</i>	REQ-38387
Positionering vaste delen	De structuur van het gebouw moet zodanig ontworpen zijn dat moeilijk of niet te verwijderen obstakels (bijv. kolommen, dragende wanden, trappenhuizen, schachten) geen belemmering vormen voor aanpassingen in de indeling van het gebouw. <i>Toelichting: Mogelijkheden afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling.</i>	REQ-38381
Installatieontwerp	De installatie-infrastructuur moet zodanig zijn opgezet, dat de mogelijke indelingsvarianten kunnen worden gerealiseerd zonder aanpassing van de hoofdstructuur en centrale vermogens van de installatie. <i>Toelichting: Mogelijkheden afhankelijk van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling.</i>	REQ-38386

Een adaptieve school /

Adaptiviteit ruimten

Omschrijving

Ruimten moeten multifunctioneel gebruikt kunnen worden (bijv. een centrale hal die ook dienst kan doen theatterruimte, of onderwijsruimten die geschikt zijn voor zowel klassikaal onderwijs als projectonderwijs).	REQ-38382
---	-----------

Adaptiviteit ruimten

Flexibiliteit inrichting	De inrichting van onderwijsruimtes moet eenvoudig aanpasbaar zijn om wijzigingen in leerstijlen en groepsgroottes te kunnen faciliteren. Denk aan inrichtingselementen die verplaatsbaar, stapelbaar of modulair zijn, en de mogelijkheid om een ruimte in te delen in verschillende zones (bijv. voor instructie, zelfstandig werken en samenwerken). <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (benoemen specifieke ruimtes en gebruiksscenario's) en technisch PvE (demarcatielijst inrichtingselementen).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38384
Effectiviteit ruimtegebruik	Verkeersruimten en andere secundaire ruimtes moeten zodanig ontworpen worden dat ze ook functioneel gebruikt kunnen worden, resulterend in een zo goed mogelijke verhouding tussen het bruto en functionele oppervlak. Denk aan brede gangen die ruimte bieden aan studieplekken, of een centrale trap die ook dienst kan doen als tribune of pauzeplek. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE danwel ontwerp. Aandachtspunt: zodra ondersteunende ruimten (bijv. gang) gebruikt kunnen worden als verblijfsruimten (bijv. leerplek) dan zal dit extra eisen met zich meebrengen (bijv. daglichteisen).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38390

Adaptiviteit ruimten		
Flexibiliteit voorzieningen	Een of meerdere centrale/gedeelde ruimtes (bijv. centrale hal of gymzaal) moeten beschikken over instelbare voorzieningen voor verlichting, akoestiek en klimaatbeheersing, afgestemd op verschillende gebruiksscenario's. Denk grote ruimtes die zowel voor gymnastiek en theater gebruikt kunnen worden. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (benoemen specifieke ruimtes) en technisch PvE (verlichting, geluidsinstallaties) voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38383

Een adaptieve school /

Adaptiviteit techniek

Omschrijving		
Technische installaties en ICT-voorzieningen moeten op eenvoudige wijze aan te passen en uit te breiden zijn om veranderingen in behoeften op te kunnen vangen.		REQ-38511

Adaptiviteit techniek		
Demonteerbaarheid	Installatieonderdelen moeten eenvoudig bereikbaar en te demonteren zijn, zodat onderhoud, vervanging en uitbreiding zonder ingrijpende bouwkundige aanpassingen mogelijk is. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE, voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave. Zie ook REQ-38813 bij materiaalgebruik.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38388
Modulariteit	Elektriciteits- en ICT-voorzieningen moeten modulair uit te breiden en aan te passen zijn, zodat toekomstige veranderingen in onderwijsvormen eenvoudig kunnen worden ondersteund. Aandachtspunten zijn flexibele kabelsystemen, uitbreidbare capaciteit en slimme aansluitpunten die zonder hak- en breekwerk kunnen worden verplaatst. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. eisen distributie leidingen), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38391
Reservecapaciteit	≥ 20% <i>Toelichting: Specificatie van de gevraagde extra capaciteit van voedende voorzieningen en de distributie (leidingwerk, schachten en kanalen) van de installaties (elektra, werktuigbouw, ICT). Houdt bij vaststellen percentage rekening met evt. eisen voor uitbreidingsmogelijkheden.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38395

Een veilige school

Omschrijving		
De huisvesting moet bijdragen aan een veilige leeromgeving, wat essentieel is voor de ontwikkeling van kinderen. Veiligheid omvat fysieke, sociale en psychologische aspecten. Ook de onderwerpen brandveiligheid en inbraakbeveiliging zijn onder dit onderwerp geschaard.		REQ-38317

Een veilige school /

Gebruiksveiligheid

Gebruiksveiligheid		
Fysieke veiligheid	Het gebouw en terrein moeten zodanig ontworpen worden dat ernstige gebruiksrisico's (schade door vallen, struikelen, botsen) beperkt worden, maar er moeten ook mogelijkheden zijn voor uitdagend en risicovol spelen, passend bij de leeftijd van de leerlingen. Centraal idee is dat leerlingen motorische en sociale vaardigheden kunnen ontwikkelen binnen een veilige, maar niet volledig risicoloze omgeving. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. slipvastheid vloeren, markeringen op glazen wanden), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38321
Sociale veiligheid	Het gebouw en de buitenruimtes zijn zodanig ontworpen dat medewerkers goed toezicht kunnen houden op alle leerlingen en activiteiten. Toezicht moet zowel binnen een ruimte als vanuit buiten de ruimte (bijv. vanaf de gang) mogelijk zijn. Denk aan ruimtes zonder hoeken of obstakels en het gebruik van glasstroken of zijlichten in deuren en wanden. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (visuele verbindingen tussen ruimtes) en technisch PvE (gebruik glas in deuren/wanden), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38322

Gebruiksveiligheid		
Psychologische veiligheid	Het ontwerp biedt herkenbare en comfortabele plekken waar leerlingen en medewerkers zich veilig en op hun gemak kunnen voelen. Denk aan rustige plekken voor concentratie en ontspanning, gemeenschappelijke ruimtes die samenwerking en sociale interactie stimuleren en een warme, uitnodigende sfeer door middel van licht en materiaalgebruik. <i>Toelichting: Zie ook belevingsaspecten bij onderwerp inclusiviteit.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38323

Een veilige school /

Brandveiligheid

Brandveiligheid		
Normering	Het gebouwontwerp voldoet aan de brandveiligheidseisen uit het Bbl, eisen van de brandweer en de gemeente en eventuele eisen van de verzekeraar van het gebouw. <i>Toelichting: Aanduiding van de van toepassing zijnde normen ten aanzien van brandveiligheid.</i> <i>Status: verplichte eis</i>	REQ-38337
Compartimentering	De brandcompartimentering van het gebouw is afgestemd op de functionele indeling van het gebouw. <i>Toelichting: Zie ook eisen ten aanzien van opdeelbaarheid en het huisvestingsconcept.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38336
Plan brandveiligheid	De opdrachtnemer voorziet in een Integraal Plan Brandveiligheid (IPB), opgesteld door een door het CCV erkende organisatie. Het plan dient gedurende het project geactualiseerd te worden en gebruikt te worden als toetsingskader. <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38330
Documentatie	Opdrachtnemer voorziet in een brandveiligheidslogboek dat aantoont dat de brandveiligheidsvoorzieningen voldoen aan wet- en regelgeving. Denk o.a. aan fotodocumentatie doorvoeringen, plattegrondtekening(en) met brand- en rookscheidingen, en testcertificaten en productcertificaten van de voorzieningen. <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38331

Een veilige school /

Beveiliging tegen inbraak

Inbraakbeveiliging		
Inbraakrisico (VRKI-klasse)	= [...] <i>Toelichting: Aanduiding van de inbraakgevoeligheid van het gebouw conform VRKI 2.0 versie 2025 van het CCV op basis van een risico-analyse.</i>	REQ-38362
Zonering	Het gebouw moet zodanig indeelbaar zijn dat er onderscheid is te maken in de toegankelijkheid en beveiliging van verschillende gebouwdelen voor gebruikers. Aandachtspunten zijn (semi)publieke ruimten zoals de entree en een eventuele centrale hal versus ruimten die alleen voor leerlingen en leerkrachten of administratief personeel bedoeld zijn. <i>Toelichting: Uit te werken in het ruimtelijk PvE (welke ruimtes in welke zones) op basis van de VRKI-classificatie, voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38579
Bouwkundige maatregelen	Het bouwkundig ontwerp van de buitenschil moet inbraak en indringing vertragen en belemmeren. Aandachtspunten zijn de weerstandsklassen van ramen en deuren, de beveiliging van eventuele dakopeningen, de inbraakwerendheid van het hang- en sluitwerk, en de opklimbaarheid van het gebouw. <i>Toelichting: Uit te werken in het technisch PvE (o.a. weerstandsklassen te openen geveldelen) op basis van de VRKI-classificatie, voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38363
Technische maatregelen	Beveiligingsinstallaties moeten zorgen voor gecontroleerde toegang en detectie/alarmering in geval van een incident of indringing. Aandachtspunten zijn voorzieningen voor inbraakdetectie, bewegingsmelders, toegangscontrolevoorzieningen, en plaatsing van camera's op strategische plaatsen, zoals ingangen en gangen. <i>Toelichting: Uit te werken in het technisch PvE (o.a. eisen inbraakdetectie-systeem) op basis van de VRKI-classificatie, voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38364

Een veilige school /

Bestendigheid tegen vandalisme

Tegengaan vandalisme / ongewenst gebruik		
Controle/overzicht	Het gebouw en de buitenruimtes zijn zodanig ontworpen dat er ook buiten schooltijd mogelijkheden zijn voor toezicht door een combinatie van technische maatregelen en sociale controle. Denk aan cameratoezicht, verlichting en zichtlijnen vanuit omliggende bebouwing en straten. <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (o.a. eisen plaatsing camera's) en technisch PvE (o.a. specificaties camera's), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38435
Vandaalbestendigheid buiten	Alle bereikbare onderdelen van het gebouw en de buitenruimte moeten bestand zijn tegen intensief gebruik en opzettelijke beschadiging (bv. graffiti). Denk aan slag- en krasvaste afwerkingen en armaturen, en eenvoudig te reinigen oppervlakken. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. eisen gevelafwerking), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38344
Vandaalbestendigheid binnen	Binnenruimtes moeten bestand zijn tegen intensief gebruik en mogelijke vandalismegevoelige situaties, zonder afbreuk te doen aan het comfort en de uitstraling van de leeromgeving. Denk aan slagvaste wandafwerkingen, stootbestendige deuren en robuuste sanitaire voorzieningen. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. eisen afwerkingen).</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38436

Een digitale school

Omschrijving		
De huisvesting moet uitgerust worden met een digitale infrastructuur die het mogelijk maakt om digitale hulpmiddelen in te zetten in het onderwijs en om het gebouw op een slimme manier te beheren.		REQ-38687

Een digitale school /

Slimme onderwijsruimten

Omschrijving		
De digitale voorzieningen moeten het mogelijk maken om moderne ICT-hulpmiddelen in het onderwijs te kunnen gebruiken en om onderwijs zowel fysiek als op afstand aan te bieden.		REQ-38688

Digitalisering leer- en werkplekken		
Netwerk	Alle potentiële leer- en werkplekken moeten beschikken over een betrouwbaar, veilig en snel netwerk, zowel draadloos en bekabeld, zonder dode zones of capaciteitsproblemen. Het netwerk moet schaalbaar zijn om toekomstige groei en nieuwe technologieën te ondersteunen. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. kwaliteit bekabeling), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38691
Aansluitingen	Alle potentiële leer- en werkplekken moeten voorzien zijn van voldoende en goed bereikbare aansluitpunten zijn voor stroom- en data. Aansluitingen moeten eenvoudig bereikbaar zijn voor gebruikers en aan te passen zijn aan veranderende onderwijsbehoeften of technologieën. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. aansluitingen per ruimte), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38692
Voorzieningen	Onderwijsruimten moeten de mogelijkheid bieden om digitale voorzieningen te bevestigen (bijv. schermen, interactieve whiteboards, audio-oplossingen) en deze op een gebruiksvriendelijke manier in te zetten (denk aan zichtlijnen, voorkomen reflectie/schittering, eenvoudig bereikbare bedieningselementen, voorkomen losliggende bekabeling). <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. specificaties per voorziening), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38693

Een digitale school /

Slim gebouw

Omschrijving		
Het toepassen van een 'slim' gebouwbeheersysteem moet inzicht geven in het gebruik en de prestaties van het gebouw en het mogelijk maken om installaties zodanig te kunnen aansturen dat de condities in het gebouw zowel comfortabel als energiezuinig zijn.		REQ-38694

Digitalisering gebouwbeheer		
Integratie	Alle gebouwinstallaties, zoals verlichting, verwarming, ventilatie en zonwering, moeten waar mogelijk worden geïntegreerd in één centraal beheersysteem waarmee het mogelijk is om installaties centraal en op afstand te besturen. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. eisen aan dataprotocol), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38695
Gebruiksvriendelijkheid	Het beheersysteem moet intuïtief en gebruiksvriendelijk zijn zodat gebouw-beheerders en conciërges het eenvoudig kunnen bedienen met beperkte instructie. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. eisen aan user interface), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38696
Betrouwbaarheid/veiligheid	Het systeem moet stabiel en betrouwbaar functioneren en beveiligd zijn tegen ongeautoriseerde toegang. Denk aan beveiligde toegang met autorisatieniveaus en bescherming tegen cyberdreigingen om continuïteit en dataveiligheid te waarborgen. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. eisen databaseveiliging), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38697

Een onderhoudsvriendelijke school

Omschrijving		
De huisvesting moet eenvoudig en efficiënt te onderhouden en te beheren zijn. Lage exploitatiekosten moeten hand in hand gaan met het behoud van kwaliteit en comfort.		REQ-38470

Een onderhoudsvriendelijke school /

Onderhoud en beheer

Onderhoud en beheer		
Onderhoudbaarheid	Het gebouw moet onderhoudsarm zijn. Materialen die intensief, frequent en kostbaar onderhoud vergen, mogen niet worden toegepast. Dagelijks, klein onderhoud moet na enige instructie door een eigen technisch medewerker kunnen worden uitgevoerd. <i>Toelichting: Bij renovatie van toepassing op nieuwe/vervangende delen</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-32813
Total cost of ownership	Bij de keuze van materialen en installaties moet geredeneerd worden vanuit 'total cost of ownership': niet alleen kijkend naar de aanschafkosten, maar ook naar kosten voor gebruik en beheer (o.a. schoonmaak, onderhoud, aanpassingen, energie). <i>Toelichting: Bij renovatie van toepassing op nieuwe/vervangende delen</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-38656
Vervangbaarheid onderdelen	Gebouw/installatie-onderdelen moeten eenvoudig te verkrijgen en te vervangen zijn. Vervoer moet mogelijk zijn via reguliere routes in het gebouw. Indien onderdelen alleen via de gevel vervoerd kunnen worden dan moet de gevel daarop voorbereid zijn. <i>Toelichting: Bij renovatie van toepassing op nieuwe/vervangende delen</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-29994
Bereikbaarheid onderdelen	Onderhoud- en inspectieactiviteiten moeten veilig en eenvoudig kunnen plaatsvinden. Gebouw- en installatieonderdelen die periodiek onderhoud vereisen, moeten goed bereikbaar (denk aan inspectieluiken en servicetoe- gangen) en adequaat verlicht zijn. <i>Toelichting: Bij renovatie van toepassing op nieuwe/vervangende delen</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-29995
Robuustheid onderdelen	Materiaalkeuzes moeten afgestemd zijn op intensief en hoogfrequent gebruik. Gebouw/installatie-onderdelen met een verhoogd risico op beschadigingen door gebruik, vocht of corrosie dienen te worden beschermd door geschikte materialen en/of beschermende maatregelen. Kozijnen, deuren, hang- en sluitwerk moeten zwaar uitgevoerd zijn. <i>Toelichting: Uit te werken in technisch PvE (o.a. eisen aan afwerkingen), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-29996
Storingsgevoeligheid	Het risico op storingen in installaties (klimaatinstallaties, lift, energie) moet beperkt zijn. Eventuele storingen moeten vroegtijdig, centraal gesignaleerd worden. Voor gebruikers moet duidelijk zijn hoe er gehandeld moet worden in storingssituaties. <i>Toelichting: Bij renovatie van toepassing op nieuwe/vervangende delen</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-33123

Onderhoud en beheer		
Reinigbaarheid	Het gebouw moet zowel van buiten als binnen eenvoudig schoon te houden zijn. Afwerkingen dienen zo min mogelijk kwetsbaar te zijn voor vervuiling en graffiti. Slimme detaillering moet opeenhoping van stof/vuil voorkomen en er moeten faciliteiten zijn voor schoonmaak (schoonmaakkasten, afvalpunten, aansluitingen voor schoonmaakapparatuur, voorzieningen voor glasbewassing). <i>Toelichting: Uit te werken in ruimtelijk PvE (o.a. werkkasten en opslag schoonmaak) technisch PvE (o.a. eisen aan afwerkingen), voor zover onderdeel van de scope van de renovatieopgave.</i> <i>Status: ambitie/aanbeveling</i>	REQ-29992

Woordenlijst

Bbl	Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl), de algemene rijksregels over veiligheid, gezondheid, duurzaamheid en bruikbaarheid van bouwwerken.
biobased	Materiaal dat bestaat uit minimaal 70% hernieuwbare massa, specifiek gemaakt van dierlijk materiaal of van schimmels, planten, bacteriën die ecologisch verantwoord geteeld, geoogst, gebruikt en hergebruikt worden (gebaseerd op Nationale Aanpak Biobased Bouwen)
bouwdeel	Zelfstandig en aanwijsbaar deel van een element, onderscheiden naar samenstelling of constructiewijze, bestaande uit één of meer componenten waaraan technische eigenschappen, zoals bedoeld in de NEN 2767. Bijvoorbeeld wandafwerking, plafond of dak.
CCV	Centrum voor criminaliteitspreventie en veiligheid
element	Aanwijsbaar deel van een gebouw dat uitsluitend op basis van de verlangde functie wordt onderscheiden en bestaat uit één of meerdere bouwdelen, zoals bedoeld in de NEN 2767. Bijvoorbeeld installaties, constructies of afscheiding.
GACS	Gebouwautomatiserings- en controlesysteem
gerecycled	Materiaal dat na gebruik een recyclingproces heeft ondergaan en nu opnieuw toegepast wordt in een bouwcomponent, -product of -element (bron: Het Nieuwe Normaal).
hergebruikt	Materiaal dat deel uitmaakt van een samengesteld bouwcomponent, -product of -element dat als geheel opnieuw wordt gebruikt voor dezelfde functie na een eerdere toepassing (bron: Het Nieuwe Normaal).
IKC	Integraal Kindcentrum; een locatie waar kinderopvang, onderwijs en buitenschoolse opvang gezamenlijk gehuisvest zijn.
natuurinclusief	Manier van bouwen en ontwerpen waarbij bewust ruimte wordt gecreëerd voor biodiversiteit en klimaatadaptieve maatregelen (temperatuur, water, bodem, lucht) op, aan of in het gebouw of de omgeving zodat er meer diverse planten- en diersoorten kunnen leven.
OVO/49358107	Regeling van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 13 december 2024, nr. OVO/49358107, houdende regels voor de subsidieverstrekking ten behoeve van het uitvoeren van het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting (Subsidieregeling Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting). Zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2024-42099
PO	Primair onderwijs
PvE Frisse Scholen 2021	Programma van Eisen Frisse Scholen 2021. Zie https://www.rvo.nl/sites/default/files/2021/06/PvE-Frisse-Scholen-2021.pdf
relatiediagram	Diagramweergave van de ruimtelijke relaties tussen ruimtes ('vlekkenplan').
REQ	Afkorting voor "Requirement" (Eis). Unieke identificatiecode ter aanduiding van een eis of specificatie.
ruimtelijk PvE	Overzicht van de te realiseren/aan te passen ruimten, met daarbij de relevante eisen per ruimten.
technisch PvE	Overzicht van de te realiseren/aan te passen technische systemen en elementen, met daarbij de relevante eisen per systeem/element.
Trias Energetica	Een strategie om het energieverbruik in gebouwen te minimaliseren die uitgaat van drie stappen: (1) beperken energievraag, (2) gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen, en (3) efficiënt gebruik eindige (fossiele) energiebronnen voor zover dat niet te vermijden is.

TRL	Technology readiness level; methode voor het vaststellen van de mate van ontwikkeling van een technologie. Zie https://www.rvo.nl/onderwerpen/trl voor meer uitleg.
VO	Voorgezet onderwijs

ARTIKEL II

Deze regeling treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van de Staatscourant waarin zij wordt geplaatst.

Deze regeling zal met de toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.

*De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M.L.J. Paul*

TOELICHTING

Algemeen deel

1. Aanleiding

De Subsidieregeling Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting (hierna: subsidieregeling) stelt voor de subsidieontvanger die deelneemt aan leerlab 2 als verplichting dat deze het bouwproject aanbesteedt met een generiek programma van eisen. In de subsidieregeling is vermeld dat deze nog beschikbaar wordt gesteld. Met deze wijzigingsregeling wordt dit generiek programma van eisen bekendgemaakt en als bijlage bij de subsidieregeling gevoegd. Daarnaast vinden enkele technische wijzigingen plaats, alsmede twee aanpassingen op basis van reacties uit het veld op het subsidieregeling.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel I, onderdeel A

Indien het bouwheerschap voor het bouwproject bij de gemeente berust gaat de subsidieaanvraag op grond van artikel 5, zevende lid, onderdeel j, vergezeld van een afschrift van een samenwerkingsovereenkomst tussen het bevoegd gezag en de gemeente. In de samenwerkingsovereenkomst dienen partijen afspraken te maken op welke wijze de gemeente haar medewerking verleent om het bevoegd gezag in staat te stellen de uit de subsidieverlening voortvloeiende verplichtingen na te leven. Per abuis is in artikel 5, zevende lid, onderdeel j, een verwijzing naar de verplichtingen, bedoeld in artikel 13, eerste lid, onderdelen a en e, alsmede artikel 14, eerste lid, onderdeel a, niet opgenomen. Deze omissie wordt thans hersteld.

Met de toevoeging aan onderdeel k is verduidelijkt dat een verklaring van het college van burgemeester en wethouders, waaruit blijkt dat door de gemeente de financiering voor het bouwproject is toegezegd, voldoende is. Als het bouwproject nog niet als voorziening is opgenomen in het programma voor huisvestingsvoorzieningen, kan het college ook op een andere wijze verklaren dat financiering is toegezegd. Zodoende sluit dit beter aan op de werkwijze van gemeenten die onderling kan verschillen.

Artikel I, onderdeel B

Voor deelname aan het innovatieprogramma is van belang dat het bouwproject zich in een fase bevindt dat kwaliteitseisen vanuit het programma kunnen worden bepaald. Idealiter bevindt het bouwproject zich daarom nog in de fase dat het programma van eisen nog niet is geformuleerd. Zo kent elk leerlab een eigen innovatiefocus en gelden er leerlabspecifieke verplichtingen. Bijvoorbeeld, binnen leerlab 1 wordt vervangende nieuwbouw ontworpen aan de hand van het parametrisch basismodel, en binnen leerlab 2 dient gebruik te worden gemaakt van het generiek programma van eisen. Binnen deze leerlabs wordt gewerkt met bundels van drie bouwprojecten die qua fasering gelijktijdig zullen opgaan. Een bouwproject waarvoor wel al een programma van eisen is geformuleerd is te ver gevorderd. Wanneer een bevoegd gezag echter bereid is om alsnog de kwaliteitseisen, verplichtingen en de vanuit het innovatieprogramma gewenste fasering over te nemen, werkt de voorwaarde dat het programma van eisen nog niet is geformuleerd onnodig beperkend. Daarom vervalt deze.

Artikel I, onderdeel C

Per abuis is in artikel 12, achtste lid een verkeerde verwijzing opgenomen, waardoor dat artikellid naar zichzelf verwijst. Daarnaast is in het achtste lid per abuis niet verwezen naar de verplichtingen als bedoeld in artikel 13, eerste lid, onderdelen a en e, en artikel 14, eerste lid, onderdeel a. Met deze wijziging wordt dit hersteld.

Artikel I, onderdeel E

Aan de regeling is een bijlage toegevoegd. Deze bijlage behoort bij artikel 14, eerste lid, onderdeel b, van de subsidieregeling. Deze bepaling stelt voor deelname aan leerlab 2 als verplichting dat de subsidieontvanger het bouwproject aanbesteedt met een generiek programma van eisen. Aangezien het generieke programma van eisen ten tijde van het tot stand brengen van de originele regeling nog niet was afgerond, was het niet mogelijk om deze in de originele regeling op te nemen. Dit programma van eisen is bij deze wijzigingsregeling alsnog opgenomen.

Het generiek programma van eisen bevat verplichte eisen en ambities voor de renovatie van het schoolgebouw en bestaat uit het strategische deel alsmede de ruimtelijke en technische aspecten. Het geeft een totaalbeeld van de ambities en doet dienst als basis voor verdere uitwerking. De gedetailleerde uitwerking naar meetbare ruimtelijke en functionele prestaties wordt later via het programma-bureau aan de subsidieontvanger vrijblijvend beschikbaar gesteld.

De in het generiek programma van eisen geformuleerde verplichte eisen vloeien voort uit reguliere bouw- en regelgeving en uit de subsidieregeling, zoals de inspanningsverplichting om te komen tot een gezond en duurzaam schoolgebouw. Deze eisen gelden als ondergrens en dienen door de subsidieontvanger overgenomen te worden. De overige eisen zijn niet verplicht om over te nemen, maar zijn ambities en sluiten aan bij de ambities van het Innovatieprogramma om te komen tot een toekomstbestendig schoolgebouw.

*De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M.L.J. Paul*